

içtimalî metabolizmanın müstesna hallerini ve tahditlerini işaret ederek bitiriyor. Gini'nin bu fikirlerini geçen yıl **Yeni Sabahda** çıkan iki yazıyla tenkid ettiğim için burada üzerinde fazla durmuyorum.

MÜMTAZ TURHAN, *KÜLTÜR DEĞİŞMELERİ*, İstanbul, Edebiyat Fakültesi, No: 479; 1951, shf. 330. —

Müellifin «bütün eksiklerine rağmen on beş senede tamamladığını» söylediği bu kitap, Londrada doktora tezi olarak verilmiş olan üç fasla sonradan katılmış bir kaç fasulla ve türkçeye çevrilmek suretiyle vücade getirilmiştir. Müellif bazı kısımların, bu sadaha evvelce hiç bir şey yapılmış olmadığı için uzatılmış olduğunu bu yüzden kitabın fazla büyüdüğünü itiraf ettikten sonra kültür değişmelerinin «hayatî ehemiyeti haiz bir ana dâva» olduğu ve bu dâvanın şimdiye kadar kimse tarafından etraflı surette ele alınmadığı iddiasıyla mevzua giriyor.

İlk fasıllar Malinowski, Bartlett, Rivers, ve diğer bazı etnologlardan toplanmış malûmattan ibarettir. Müellif burada belli başlı kültürle medeniyetin ayrı şeyler olduğu iddiasını teyit edecek deliller araştırıyor ve - şüphesiz - bu fikre uygun olan eserleri sıralıyor. Buna itiraz edenleri ise bir kalemde ve münakaşaya lüzum görmeden reddediyor. «Bir vecize halinde ve doğmatik bir şekilde» ifade edildiğini söylediği bu fikri tenkit etmek için hiç olmazsa aynı usulü kullanmamalı idi: «Hiç bir ilmî temele dayanmayan, bununla beraber yeni nesiller arasında oldukça yayılmış olan 'bu görüşü' bir tarafa attıktan sonra, ileri sahifelerde Almanların umumiyetle kültürle medeniyeti ayırmadıklarını işaret ediyor. Adlarını zikretmediği (galiba içlerinden biri Vierkandt olacak) bu Alman müellifleri de acaba aynı suretle bizim muharrirlerimiz gibi hiç bir ilmî temele dayanmadan mı yazmışlardır? Buna karşı Tönnies'de bu ayırış çok bârızdır.

Z. Gökalp'ın medeniyet ve kültür ayırışını pek beğeniyor ve bahsettiği müelliflere benzediği için eskimemiş bir fikir olduğunu işaret ediyor. Büyük bir itina ile Durkheim sosyolojisine sadık kalan Türk sosyologuna bu düşüncenin acaba nereden gelmiş olduğu da üzerinde durulmaya değer bir mesele değil mi? Filhakika Durkheim'de medeniyet ve kültür ayırışına hiç bir yerde rastlanamaz. O halde Z. Gökalp bu fikre nasıl ulaştı? Bunu «Kültür değişmeleri» nde bulamıyoruz. Türk muharrirlerinin görüşleri gibi bu da müellifi yakından ilgilendirmese gerektir. Z. Gökalp Durkheim'ci olmazdan önce Tarde'ci ve daha önce Fouillée'ci idi. *Genç Kalemler*'deki bir çok yazıları bu mütefekkirlerin eserlerinden mülahemdir. Sonradan Durkheim'de karar kılmış olmakla beraber Tarde'nin tesirleri hayatının sonuna kadar az çok devam etmiştir. Meselâ *Yeni Mecmuu*'da züht hakkındaki makalesinde zühdi hayatın yüksek tabakalarda doğduktan sonra taklitle aşağı tabakalara ve halka kadar yayıldığını söylüyor. Medeniyet ve kültür (hars) ayırışı da aynı suretle Tarde'den gelmektedir. Tarde'a göre medeniyet milletlerarası, kültür millîdir. Medeniyet kitapla, kültür gazete ile yayılır. Birinin taklit sahası zihni, ötekinin teessürîdir. Biri aydınlar arasında kalır, öteki halk tabakalarına nüfuz eder. (Garibal Tarde. *Les lois de l'imitation*). Bu asrın ilk yıllarında Tarde'nin tesiri yalnız Fransada değil, İngilterede ve Amerikada da çok büyük olmuştur.

Ogburn tarafından ileri sürülen ve eski kıt'ada bazı taraftarlar bulan «De-

ğişmeler sosyolojisi» ne gelince, bu suretle mühim bir mevzua temas edilmekle beraber bu mevzuun problématique olduğunu unutmamalıdır. «Kültür değişmesi» mi, «Kültür mübadelesi» mi, «Kültür münasebetleri» mi daha yerinde olacağı üzerinde durulacak bir meseledir. Nitekim bu meselede zannedildiği kadar psikolog ve sosyologlar müttelik değildirler. Fazla olarak kültür meselesi yalnız psikoloji, hattâ sosyal psikoloji meselesi değildir. Onu bu zaviyeye indirmek bütün buudlarıyla görülmesine mâni olmaktadır. Nitekim, M. Turhan'ın kültür ve medeniyet ayrışında büyük bir alâkayla sarıldığı Gökalp psikolog değil sosyologdur, hattâ (eserlerindeki eklektik vasıflar bir tarafa bırakılırsa) psikolojiyi inkâr eden bir sosyoloji mektebine mensuptur.

«Kültür değişmeleri» müellifi orta fasıllarını Erzurumdaki köy araştırması-na tahsis ediyor. Fakat öyle görünüyor ki bu araştırmalar tez mevzuunun kararlaştırmasından önce «Tatil aylarındaki bazı müşahedeler»e dayanmaktadır. Bu müşahedeler faydasız değildir, fakat ilmî ve muayyen anketlere göre yapılmamıştır. Bu müşahedeleri tamim ederek bütün bir kitaba ve bir memlekete şamil hükümler çıkarmak pek yerinde görünmüyor.

GIORGIO DEL VECCHIO: *HUKUK FELSEFESİ DERSLERİ*. Çeviren: Suut Kemal Yetkin. İstanbul, Maarif matbaası, 1940; shf. 326. —

Hukuk felsefesi sahasında orijinal bir değer taşumaktan ziyade mektep kitabı mahiyetinde olan, hattâ metoda ait kısımları tamamen bir lise felsefe kitabını ve tarihî kısımları da herhangi bir küçük felsefe tarihini tekrardan başka bir şey yapmamış olan «Hukuk Felsefesi Dersleri», bununla beraber öğretim ihtiyacını karşıladığı için daima aranmaktadır. Sosyolojiye ve hukuk sosyolojisine karşı aldığı menfi vaziyeti eserin hiç bir tarafında kuvvetle müdafaa edemiyen müellif yine de sosyolog geçinmekten geri kalmıyor. Sosyoloji kongrelerine katılması ve bu meseleleri bir «sosyolog» göziyle ele alması bunun delillerindedir. Bütün bu eksiklerine rağmen eklektik müellifler öğretim ihtiyacına asıl ekol sahipleri veya muayyen bir prensipten hareket edenlerden daha faydalı oluyor kanaati vardır. Del Vecchio'nun Hukuk, İktisat ve Edebiyat Fakültelerinde aranması bundan ileri geliyor. Bu düşünceyle ve belki de temayüllerine uygun geldiği için, eser on iki sene önce Suut Kemal Yetkin tarafından Fransızca tercümesinden dilimize çevrilmişti. Zaman zaman türlü mevzua özenen S. Yetkin'in hizmetini, kitabın son yıllarda hukuk sosyolojisi dersleri dolayısıyla talebenin işine yarayacağını tahmin ettiğim sırada, takdir etmemek kabil değildi. Bu vesileyle tercümeyi gördüm. Maalesof yüz sahifeden fazla okumaya tahammül edemedim; Tercüme bürosu başkanı tarafından yapılan bu fena tercümenin bir ders kitabı olarak tavsiyesinden doğacak mahzurları düşünerek bundan vazgeçmeye mecbur oldum.

Kitapta, hukuka ait olması dolayısıyla, bir çok lâtince ibareler, hattâ cümleler var. Çoğu metin arasına konmuş olan bu ibareleri hafzedince metnin mânası kalmıyor. Fakat Türk aydınlarının hemen hepsi gibi lâtinceyi bilmeyen mütercim bunları bir bilene tercüme ettirmek zahmetine katlanmamış, kitabı tercümeden de vazgeçmemiş, bu yüzden eserin bir çok kısımları mânasız bir hale konmuş. Bu kısımlar o kadar çoktur ki, insan yalnız bu yüzden bile eseri takip edemiyecek dereceye geliyor.